

POSLANECKÁ
SNĚMOVNA
PARLAMENTU
ČESKÉ REPUBLIKY

PARLAMENTNÍ
INSTITUT

SROVNÁVACÍ STUDIE

Omezování zahraničního financování neziskových organizací v Evropě

Obsah:

ÚVOD	4
MEZINÁRODNÍ STANDARDY	4
ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ	4
RADA EVROPY	5
EVROPSKÁ UNIE	5
BĚLORUSKO	6
IRSKO	7
MAĎARSKO	8
POLSKO	9
RUSKO	10
ZÁVĚR	12
ZDROJE	13

Srovnávací studie č. 5.379

květen 2018

autor: Barbora Mičicová, Kristýna Veitová

AKTUÁLNÍ VYDÁNÍ:	EDICE: STUDIE
Název: Omezování zahraničního financování neziskových organizací v Evropě	Typ edice: online, ISSN 2533-4131
Autoři: Mičicová, B. Veitová, K.	URL: http://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=1
Číslo: Srovnávací studie č. 5.379	První vydání edice: červenec 1991
Datum: květen 2018	Frekvence vydání edice: nepravidelná
Klíčová slova:	Zaměření: srovnávací a analytické studie zpracované pro členy Parlamentu České republiky
Nezisková organizace, nevládní organizace, financování, zahraniční subjekt, shromažďování, sdružování	Jazyk: CZ
	Vydavatel: Kancelář Poslanecké sněmovny, Sněmovní 4, 118 26 Praha 1

PARLAMENTNÍ INSTITUT plní úkoly vědeckého, informačního a vzdělávacího střediska pro Poslaneckou sněmovnu, její orgány, poslance a Kancelář Poslanecké sněmovny, pro Senát, jeho orgány, senátory a Kancelář Senátu. Naše činnosti a produkty uvádíme níže.

Oddělení všeobecných studií	STUDIE Srovnávací studie Analytické studie	ODPOVĚDI NA DOTAZ Stručné odpovědi na dotazy členů Parlamentu	VYBRANÁ TÉMATA Studie zpracované k aktuálním problematikám	MONITORING Vybrané hospodářské měnové a sociální ukazatele	MIGRACE Přehled aktualit v oblasti migrace za vybrané období
	PŘEHLED SZBP Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU	EUROZÓNA+ Přehled ekonomických událostí v EU	PODKLADY pro zahraničně politická jednání	PŘEDNÁŠKY pro zahraniční delegace, PS, Senát	
Oddělení pro evropské záležitosti	STANOVISKA kompatibility nevládních návrhů zákonů s právem EU	KONZULTACE k předkládaným vládním návrhům zákonů	DOKUMENTY EU Výběr z aktů a dokumentů EU zaslaných PS	ZPRÁVY Aktuální agenda v Bruselu	PODKLADY pro jednání výboru na mezinárodní úrovni
Oddělení komunikace a vzdělávání	INFORMAČNÍ STŘEDISKO Informace o činnosti Poslanecké sněmovny a prohlídky budov	ECPRD Spolupráce s Evropským centrem pro parlamentní výzkum a dokumentaci	PŘEDNÁŠKY pro Poslaneckou sněmovnu, pro školy, veřejnost	INFORMAČNÍ MATERIÁLY o fungování Poslanecké sněmovny, o legislativním procesu	ZÁPISY ze schůzí, seminářů, přednášek, kulatých stolů

Shrnutí

Tématem této práce jsou restrikce, které evropské státy zavádějí v oblasti zahraničního financování neziskových organizací. V první části práce jsou uvedeny mezinárodní standardy, které se k této problematice vztahují. Konkrétně se jedná o standardy OSN, Rady Evropy a EU, ze kterých shodně vyplývá, že neziskové organizace by měly mít právo získávat finance od zahraničních subjektů. V druhé části je uveden výčet zemí, které nějaký druh omezení zavedly a reakce relevantních mezinárodních institucí na přijatá opatření.

This study focuses on restrictions implemented by European countries in the area of foreign funding of non-government organisations. The first part of the study introduces the international standards related to this issue. Specifically, the standards of the UN, the Council of Europe and the EU, which consistently state that non-profit organisations should have the right to obtain funds from foreign entities. The second part deals with the countries that have adopted some kind of constraints, and the response of the relevant international bodies to their adoption.

Obsah

ÚVOD.....	4
MEZINÁRODNÍ STANDARDY	4
ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ	4
RADA EVROPY	5
EVROPSKÁ UNIE	5
BĚLORUSKO	6
IRSKO	7
MAĎARSKO	8
POLSKO	9
RUSKO	10
ZÁVĚR	12
ZDROJE	13

Úvod

V posledních letech dochází ve světě k výraznému omezování zahraničního financování neziskového sektoru. Tato omezení jsou na vzestupu zejména v Asii a Africe (Indie, Čína, Jemen, Uzbekistán, Nigerie, Egypt, atd.), primárně v podobě nutnosti povolení vlády pro přijetí zahraničního financování, obtížné byrokracie, registrace organizací financovaných ze zahraničí, či omezení částek zahraničního financování, které mohou organizace přijmout nebo použít.¹

V zemích EU, i přes různé regulační modely a rozličné tradice v získávání finančních prostředků, nebyl do roku 2013 tzv. *cross-border funding* limitován, ačkoliv historicky bylo financování zahraničních subjektů znevýhodněno nemožností uplatnit daňové úlevy. V roce 2017 Maďarsko, jako první členská země EU, přijalo zákon limitující financování neziskového sektoru zahraničními subjekty. Mezi evropské státy, které dále tuto činnost omezují, patří Bělorusko, Irsko, Polsko a Rusko. Na Ukrajině byl v roce 2014 neúspěšný pokus o přijetí zákona, který by byl obdobou ruského zákona o „zahraničních agentech“ (viz níže). V současné době se omezení na Ukrajině týkají pouze protikorupčních neziskových organizací, které mají povinnost zveřejňovat své účetnictví.²

Mezinárodní standardy

Organizace spojených národů

Na základě článku 20 Všeobecné deklarace lidských práv je každému zaručena svoboda pokojného shromažďování a sdružování. Uvedené právo je dále obsaženo v čl. 22 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, který upravuje právo každého na svobodu sdružovat se s jinými, i právo zakládat na ochranu svých zájmů odborové organizace a přistupovat k nim. Výkon tohoto práva nesmí být žádným způsobem omezován; výjimkou jsou omezení, jež jsou stanovena zákonem a jež jsou nutná v demokratické společnosti v zájmu národní nebo veřejné bezpečnosti, veřejného pořádku, ochrany veřejného zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

Rada OSN pro lidská práva projednala v květnu 2012 zprávu zvláštní zpravodajky pro právo na svobodu pokojného shromažďování a sdružování. Ve zprávě je zdůrazněna důležitost volného pohybu darů do zahraničí a ze zahraničí, přičemž opakuje názor bývalé zvláštní zástupkyně OSN, generální tajemnice pro situaci obránců lidských práv Hiny Jilani, že „vlády musí umožnit přístup nevládních organizací k zahraničnímu financování jako součást mezinárodní spolupráce, na kterou má občanská společnost stejný nárok jako vláda“.³ Zpráva dále uvádí, že jakákoli sdružení, jak registrovaná, tak neregistrovaná, by měla mít právo hledat a zajišťovat finanční prostředky a

---

¹ Hartay, E. & Rosenzweigová, I. *The Regulatory Framework for Fundraising in Europe*. European Center for Not-for-Profit Law [online]. 2017 [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: http://ecnl.org/wp-content/uploads/2017/11/The-Regulatory-Framework-for-Fundraising-in-Europe_ECNL-research.pdf

² OLEINIKOVA, Olga. Foreign Funded NGOs in Russia, Belarus and Ukraine: Recent Restrictions and Implications. *Cosmopolitan Civil Societies: an Interdisciplinary Journal* [online]. 2017, 9(3) [cit. 2018-04-27]. DOI: <http://dx.doi.org/10.5130/ccs.v9i3.5637>. ISSN 1837-5391. Dostupné z: <http://epress.lib.uts.edu.au/journals/index.php/mcs/article/view/5637/6277>

³ OHCHR (2012) Report of the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association. United Nations General Assembly, Human Rights Council. A/HRC/20/27. Dostupné na http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session20/A-HRC-20-27_en.pdf

zdroje od domácích, zahraničních a mezinárodních subjektů, včetně jednotlivců, podniků, organizací občanské společnosti, vlád a mezinárodních organizací.

Rada Evropy

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod upravuje v čl. 11 právo každého na svobodu pokojného shromažďování a na svobodu sdružování se s jinými, včetně práva zakládat na obranu svých zájmů odbory nebo vstupovat do nich. Na výkon těchto práv nemohou být uvalena žádná omezení kromě těch, která stanoví zákon, a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

Doporučení CM/Rec (2007) 14 Výboru ministrů členským státům o právním postavení nevládních organizací v Evropě uvádí, že „nevládní organizace by měly mít možnost požadovat a přijímat finanční prostředky - peněžní či věcné dary - nejen z veřejných orgánů v jejich vlastním státě, ale také od institucionálních či individuálních dárců jiného státu, nebo mnohostranných agentur, které podléhají pouze obecně platným zákonům – celním, devizovým a zákonům o praní špinavých peněz, financování voleb a politických stran.“⁴

Evropská komise pro demokracii prostřednictvím práva (Benátská komise) je poradním orgánem Rady Evropy pro otázky ústavního a mezinárodního práva. Úřad OBSE pro demokracii a lidská práva (ODIHR) poskytuje podporu, pomoc a odborné znalosti 57 účastným státům a sdružením občanské společnosti za účelem podpory demokracie, právního státu, lidských práv, tolerance a nediskriminace.

Benátská komise společně s ODIHR vydaly v roce 2015 Pokyny pro svobodu sdružování (*Guidelines on Freedom of Association*⁵). V těchto pokynech je uvedeno, že jakékoliv omezení přístupu ke zdrojům ze zahraničí (ze zahraničních nebo mezinárodních zdrojů) musí být stanoveno zákonem, sledovat legitimní cíl v souladu se specifickými přípustnými důvody omezení, které jsou stanoveny relevantními mezinárodními standardy, jakož i nezbytné v demokratické společnosti a přiměřené sledovanému cíli. Boj proti korupci, financování terorismu, praní špinavých peněz nebo jiné způsoby obchodování s lidmi se obecně považují za legitimní cíle a mohou se považovat za zájem národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti nebo veřejného pořádku. Jakákoli omezení přístupu k těmto zdrojům však musí být přiměřená k cílům ochrany těchto zájmů a musejí využívat nejméně omezujících prostředků. Praxe států, které vzbuzují nejhlubší obavy, zahrnují: zákaz zahraničního financování, povolení orgánů státní správy nutné pro přijetí zahraničních financí, zdržování při povolování implementace projektů financovaných ze zahraničí, nutný transfer zahraničních financí před centralizovaný vládní fond, ukládání povinnosti nadměrného předkládání zpráv, provádění speciálních kontrol a auditů jako forma obtěžování a další.

Evropská unie

Soudní dvůr Evropské unie (SDEU) se k zahraničnímu financování neziskových organizací v minulosti věnoval několikrát (Pershe proti Finanzamt Lüdenscheid, rozsudek ze dne 27. ledna

---

⁴ Recommendation CM/Rec(2007)14 of the Council of Europe Committee of Ministers to member states on the legal status of non-governmental organisations in Europe. Dostupné z:

<https://www.osce.org/odihr/33742?download=true>

⁵ OSCE's Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) Guidelines on Freedom of Association.

Dostupné z: <https://www.osce.org/odihr/132371?download=true>

2009, C-318/07, Missionswerk Werner Heukelbach eV proti Belgickému státu, rozsudek ze dne 10. 2. 2011, C-25/10, a další). SDEU judikoval, že v některých státech EU jsou peněžní dary pocházející z ostatních členských zemí podřízeny diskriminačním daňovým opatřením, v porovnání s dary pocházejícími z domácích zdrojů. Zejména se jednalo o skutečnost, že organizacím přijímajícím finance ze zahraničí nebylo vždy umožněno uplatnit stejné daňové úlevy, jako vnitrostátně financovaným organizacím.

V návaznosti na tuto skutečnost vyvinul SDEU v této záležitosti tzv. nediskriminační princip, podle kterého jsou zahraniční nevládní organizace (se sídlem v EU) oprávněny využívat stejných daňových privilegií, jako domácí nevládní organizace, a členské státy EU by se tudíž měly vyhýbat diskriminačnímu daňovému zacházení v případě zahraničního dobročinného financování. SDEU dále konstatoval, že zahraniční dary jsou v rámci EU chráněny právem na volný pohyb kapitálu.⁶

Komise přijala v roce 2012 návrh nařízení Rady o statutu evropské nadace, jenž by umožnil zřízení evropské nadace (Fundatio Europaea). Cílem mělo být usnadnění přeshraniční činnosti a spolupráce veřejně prospěšných nadací v Evropské unii, a podpořit tak hospodářskou a sociální soudržnost v EU. V důsledku rozmanitosti vnitrostátních občanskoprávních a daňových pravidel jsou totiž přeshraniční operace veřejně prospěšných subjektů podle názoru Komise nákladné a nepružné. Kromě toho omezují přeshraniční práci nadací právní, daňové a správní překážky. To má za následek, že se přeshraniční směrování finančních prostředků a podpora pro veřejně prospěšné účely převážně nevyužívá. Legislativní proces byl v roce 2015 zastaven, jelikož členské státy nedosáhly ve věci konsensu.⁷

Bělorusko

Legislativní změny některých běloruských právních předpisů (zákon o veřejných spolcích, o politických stranách, volební zákoník, zákon o přestupcích, trestní zákoník, soudní řád trestní a zákon o shromažďování) omezující činnost nevládních organizací, zejména těch zabývajících se lidskými právy, přijalo Bělorusko v roce 2011. Mezi klíčová omezení, která vstoupila v platnost, patří:

- Povinná registrace zahraničních darů. Porušení pravidel přijímání zahraniční pomoci je trestáno konfiskací daru a uložením pokuty v rámci přestupkového řízení, a pokud je čin spáchán znovu v době 1 roku, jedná se o trestný čin, za který lze podle čl. 369.2 trestního zákoníku uložit trest odnětí svobody až na 2 roky.
- Zákaz uložení finančních prostředků v bankách a jiných finančních institucích mimo území Běloruska.
- Všechny finance pocházející ze zahraničí musejí být prvně schváleny běloruskou vládou, tzn., zahraniční neziskové organizace a sponzoři nemohou převést peníze přímo na bankovní účty jejich běloruských partnerů v neziskovém sektoru.⁸

Novelizace článku 356 trestního zákona rozšířila definici špionáže na „činnost shromažďování informací“ nebo „jakoukoli jinou pomoc cizímu státu, zahraniční organizaci nebo jejich zástupci

---

⁶ Hartay, E. & Rosenzweigová, I. *The Regulatory Framework for Fundraising in Europe*. European Center for Not-for-Profit Law [online]. 2017 [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: http://ecnl.org/wp-content/uploads/2017/11/The-Regulatory-Framework-for-Fundraising-in-Europe_ECNL-research.pdf

⁷ Návrh nařízení je dostupný z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52012PC0035>

⁸ Special Rapporteur on the situation of human rights in Belarus. *Situation of human rights in Belarus*, United Nations doc. A/69/307 z 12. srpna 2014 [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N14/502/90/PDF/N1450290.pdf?OpenElement>

při provádění činností na úkor národní bezpečnosti Běloruska“.⁹ Dílčí zmírnění zákazu zahraničního financování nastalo v roce 2016 na základě prezidentského dekretu z 31. srpna 2015 č. 5 o zahraniční bezplatné podpoře¹⁰ a nařízení vlády z 13. července č. 590 o technické podpoře¹¹. Například věcná (nepeněžní) podpora do 5 500 USD nemusí být nadále registrována.¹²

Bělorusko není členem Rady Evropy ani Evropské unie. Zvláštní zpravodaj OSN pro situaci lidských práv v Bělorusku uvedl ve své zprávě z 12. srpna 2014, že celkový legislativní rámec a praxe běloruských úřadů pravidelně porušují čl. 22 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech – právo na svobodu shromažďování.¹³

Irsko

Volební zákon č. 25 z roku 1997 ve znění pozdějších předpisů (*Electoral Act, 1997, as amended*) upravuje mimo jiné financování politických stran a volebních kampaní. Uvedený zákon byl v roce 2011 novelizován tak, že v § 23C stanoví pro jednotlivce nebo skupiny (odlišných od registrovaných politických stran nebo kandidátů ve volbách), které přijmou dar pro politické účely přesahující částku 126,97 €, povinnost registrovat se u Komise pro standardy (orgán regulace ve věcech volebního zákona) jako tzv. třetí strana.

Politické účely jsou v § 22 odst. 2, písm. aa citovaného zákona definovány velmi široce a zahrnují mimo jiné: „přímo nebo nepřímo podporovat nebo bránit zájmy třetí strany v souvislosti s vedením nebo řízením jakékoliv kampaně prováděné za účelem podpory nebo získání konkrétního výsledku ve vztahu k politice nebo politikám nebo funkcím vlády nebo jiného orgánu veřejné správy“.

Široká definice tohoto pojmu zapříčinila, že mnohým neziskovým organizacím, včetně např. těch zabývajících se lidskými právy, bylo zakázáno přijímat jakékoliv finance ze zahraničních zdrojů a od všech jedinců, jež nejsou irskými občany, nemající v Irsku trvalý pobyt. Pro třetí strany totiž platí následující pravidla¹⁴:

Třetí strany mají povinnost po obdržení daru přesahujícího 126,97 € a před vynaložením jakýchkoliv výdajů na politické účely předložit Komisi pro standardy následující údaje:

- jméno odpovědné osoby za organizaci;
- stanovisko o povaze, účelu a odhadované částky darů a výdajů organizace v průběhu roku;

---

⁹ OLEINIKOVA, Olga. Foreign Funded NGOs in Russia, Belarus and Ukraine: Recent Restrictions and Implications. *Cosmopolitan Civil Societies: an Interdisciplinary Journal* [online]. 2017, 9(3) [cit. 2018-04-27]. DOI: <http://dx.doi.org/10.5130/ccs.v9i3.5637>. ISSN 1837-5391. Dostupné z: <http://epress.lib.uts.edu.au/journals/index.php/mcs/article/view/5637/6277>

¹⁰ Dostupné z: <http://www.pravo.by/document/?guid=12551&p0=Pd1500005&p1=1>

¹¹ Dostupné z: <http://cu4eu.by/upload/iblock/b5c/b5ce92a03c51b2149ad721b165a4f0dc.pdf>

¹² Civic Freedom Monitor: Belarus. *The International Center for Not-for-Profit Law* [online]. 5. ledna 2018 [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://www.icnl.org/research/monitor/belarus.html>

¹³ Special Rapporteur on the situation of human rights in Belarus. *Situation of human rights in Belarus*, United Nations doc. A/69/307 z 12. srpna 2014 [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N14/502/90/PDF/N1450290.pdf?OpenElement>

¹⁴ Provisions of the Act applying to third parties. *Standards in Public Office Commission* [online]. [cit. 2018-04-18]. Dostupné z: <http://www.sipo.ie/en/Reports/General-Reports/Reports-on-Third-Parties/-Referendum-on-the-Treaty-of-Lisbon/Provisions-of-the-Act-applying-to-third-parties.html>

- údaj o jakémkoliv spojení třetí strany s jakoukoliv politickou stranou nebo kandidátem ve volbách, referendem atd.

Pokud finanční dar přesáhne částku 126,97 €, je třetí strana povinna:

- otevřít a udržovat účet ve finanční instituci v Irsku;
- vložit dar a veškeré následné finanční dary pro politické účely na tento účet.

Třetí strana nesmí přijmout:

- dar, který přesahuje hodnotu 126,97 €, není-li známo jméno a adresa dárce;
- dar nebo dary od stejného dárce v kterémkoli kalendářním roce, který pro třetí strany překročil souhrnnou hodnotu 6 348,69 €;
- dar, bez ohledu na jeho hodnotu, od jednotlivce (s výjimkou irského občana), který má bydliště mimo území Irska;
- dar od právnické osoby nebo jiného sdružení, které nemá kancelář na území Irska, ze které je řízena jedna nebo více hlavních činností.

Agentura EU pro základní práva vydala v roce 2017 zprávu s názvem „*Challenges facing civil society organisations working on human rights in the EU*“¹⁵, ve které uvádí, že kontrolní orgán (Komise pro standardy) vykládá pojem „politické účely“ extenzivně. Kontroly jsou často zahajovány na základě podnětu, takže vynucování může být selektivně zaměřeno. Celkový zákaz zahraničního financování může mít v Irsku obzvláště závažný dopad, neboť většina nezávislého financování v Irsku pochází z fondů a nadací se sídlem mimo Irsko.

Maďarsko

První opatření ohledně zahraničního financování nevládního sektoru podnikla maďarská vláda již v roce 2013.¹⁶ O čtyři roky později byl přijat zákon LXXVI ze dne 13. června 2017 o transparentnosti organizací podporovaných ze zahraničí¹⁷, který zpřísňuje kontrolu nad nevládními organizacemi, které jsou financovány zahraničními subjekty. Zákon vyžaduje, aby organizace, které ročně obdrží více než 7,2 milionu maďarských forintů (přibližně € 24,000) od zahraničních institucí či jedinců (s výjimkou finančních prostředků poskytnutých z fondů EU), tuto skutečnost oznámily příslušnému soudu. Soud zašle data příslušnému ministerstvu, které je zveřejní v registru zřízenému pro tyto účely. Organizace jsou dále povinny označit všechny své publikace, webové stránky a tiskové materiály nápisem „organizace podporovaná ze zahraničí“ a oznamovat maďarským úřadům konkrétní informace o svém zahraničním financování. V případě nesplnění požadavků o oznamování a transparentnosti jsou organizace vyzvány k nápravě prokurátorem, v případě neplnění je organizaci možné uložit pokutu. Zákon se nevztahuje na sportovní a náboženské spolky a spolky sdružující etnické menšiny.

---

¹⁵ *Challenges facing civil society organisations working on human rights in the EU* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017 [cit. 2018-04-18]. ISBN 978-92-9491-774-4. Dostupné z:

<http://fra.europa.eu/en/publication/2018/challenges-facing-civil-society-orgs-human-rights-eu>

¹⁶ *Transparency International and others: TIMELINE OF GOVERNMENTAL ATTACKS AGAINST HUNGARIAN NGO SPHERE* [online]. Záhř 2016 [cit. 2018-04-10]. Dostupné z:

https://tasz.hu/files/tasz/imce/timeline_of_gov_attacks_against_hu_ngos_22022017_1.pdf

¹⁷ Act LXXVI of 2017 on the Transparency of Organisations Receiving Foreign Funds. Neoficiální anglický překlad je dostupný z: <https://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/LexNGO-adopted-text-unofficial-ENG-14June2017.pdf>.

Návrh zákona s odůvodněním v anglickém jazyce je dostupný z: http://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/14967_NGO_bill_20170407_with_reasoning.pdf

Experti OSN pro lidská práva se v květnu 2017 vyjádřili tak, že přijetím zákona by došlo k výraznému omezení svobody projevu a svobody pokojného shromažďování a sdružování v Maďarsku. Pokud by byl tento návrh přijat, měl by zastrašující účinek („chilling effect“) nejen na projevy pokojného nesouhlasu, ale také na legitimní práci nevládních organizací a jednotlivých obhájců lidských práv, kteří kontrolují vládu a odhalují porušování lidských práv.¹⁸

Benátská komise vydala na základě rezoluce Parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 2162 (2017)¹⁹ v červnu 2017 stanovisko k návrhu zákona o transparentnosti organizací podporovaných ze zahraničí.²⁰ Benátská komise ve svém stanovisku vyjádřila obavy, že zákon způsobí nepřiměřené a zbytečné zasahování do svobody sdružování a projevu, práva na soukromí a zákazu diskriminace.

Co se týče Evropské unie, Komise zahájila 13. července 2017 na základě přijetí uvedeného zákona s Maďarskem řízení o nesplnění povinnosti, a to na základě názoru Komise, že zákon

- je v rozporu s právem na shromažďování zaručeném Listinou základních práv EU,
- zavádí neodůvodněné a nepřiměřené omezení pro volný pohyb kapitálu,
- vzbuzuje pochybnosti v souvislosti s ochranou soukromého života a ochranou osobních dat.²¹

Komise následně zaslala Maďarsku v říjnu 2017 odůvodněné stanovisko²² a v prosinci 2017 zahájila řízení u Soudního dvora²³.

Polsko

V roce 2017 byl v Polsku přijat zákon z 15. září 2017 o Národním institutu svobody – Rozvojovém centru pro občanskou společnost (*Ustawa z dnia 15 września 2017 r. o Narodowym Instytucie Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego*²⁴), jež upravuje distribuci veřejných financí do neziskového sektoru. Na základě tohoto zákona byl vytvořen Národní institut svobody – Rozvojové centrum pro občanskou společnost, který je připojen k úřadu premiéra. Uvedený institut rozhoduje o přerozdělování většiny financí do nevládního sektoru (včetně zahraničních financí, výjimku tvoří Norské fondy). Zástupci nevládních organizací a odborníci na danou oblast se obávají, že na základě zákona budou podporovány pouze organizace hájící provládní zájmy.²⁵

---

¹⁸ United Nations Human Rights Office of the High Commissioner: *UN rights experts urge Hungary to withdraw Bill on foreign funding to NGOs* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z:

<http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=21617&LangID=E>

¹⁹ Dostupné z: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=23715&lang=en>

²⁰ Council of Europe, European Commission for Democracy through Law (VENICE COMMISSION): *Opinion on the Draft Law on the Transparency of Organisations receiving Support from Abroad* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2017\)015-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2017)015-e)

²¹ European Commission – Press release: *INFRINGEMENTS - Hungary: Commission launches infringement procedure for law on foreign-funded NGOs* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1982_en.htm

²² European Commission - Press release: *European Commission steps up infringement against Hungary on NGO Law* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-3663_en.htm

²³ European Commission - Press release: *Infringements -European Commission refers Hungary to the Court of Justice for its NGO Law* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-5003_en.htm

²⁴ Dostupný z: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20170001909>

²⁵ *Warsaw grabs purse strings of Polish NGOs*. www.politico.eu [online]. 2018 [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/pis-polish-ngos-fear-the-governments-embrace/>

Evropská komise vydala dne 20. 12. 2017 doporučení týkající se vlády práva v Polsku (*Rule of Law*) adresující nové polské právní předpisy, zejména předpisy, které podle Komise ohrožují nezávislost soudnictví. Doporučení Komise poukazuje ale i na přijetí zákona o Národním institutu svobody.²⁶ Komise tedy zahájila proces podle čl. 7 Smlouvy o Evropské unii, který může vést k pozastavení hlasovacích práv Polska v Radě.

Úřad OBSE pro demokratické instituce a lidská práva vydala dne 22. 8. 2017 stanovisko k návrhu polského zákona o Národním institutu svobody – Rozvojovém centru pro občanskou společnost, ve kterém uvedla, že zodpovědnost za distribuci drtivé většiny veřejných fondů a zdrojů občanským organizacím by neměla náležet jedné instituci. Naopak, mezinárodní i regionální doporučení a osvědčené postupy týkající se veřejné podpory občanským sdružením doporučují, aby přidělování veřejných prostředků a zdrojů spadalo do odpovědnosti různých orgánů, které jsou v maximální možné míře prosté vládního vlivu. Ve stanovisku se dále uvádí, že celkový dojem naznačuje, že výkonná moc má rozhodující vliv na správu a fungování Národního institutu. Stanovisko tudíž doporučuje přehodnotit současný dohled a organizační strukturu a zajistit opatření omezující potenciální zásah vlády do práce Národního institutu²⁷.

Rusko

Rusko bylo první evropskou zemí, která začala omezovat činnost neziskových organizací. Změny zákonů v roce 2006 ztížily podmínky pro operování zahraničních organizací v Rusku a pro domácí skupiny dostávající finanční prostředky ze zahraničí. Na základě právní úpravy mohly úřady odmítnout registraci jakékoliv organizaci, jejíž úkoly a cíle vytvářely nebezpečí pro suverenitu, politickou nezávislost, celistvost území, národní jednotu, jedinečný charakter, kulturní dědictví a národní zájmy Ruské federace. Na základě zákona pak mohly úřady dále vyžadovat prokázání bydliště zakladatelů organizace, zakázat osobám bez ruského státního občanství zakládat neziskové organizace a rovněž osobám, o kterých státní správa prohlásí, že jsou nežádoucí. Na základě vágně definovaných důvodů mohly úřady dále zakázat realizaci programů zahraničních neziskových organizací nebo transfer finančních prostředků na místní pobočky. Zákon dále stanovil povinnost podávat roční audity a vypracovávat doplňkové zprávy o činnosti a zdroji a účelu všech získaných finančních prostředků; poskytnout neomezené informace o denním řízení organizace na vyžádání; a přijímat nezvané vládní představitele na svých akcích.²⁸

Po zmírnění právní úpravy v roce 2009 byl v roce 2012 přijat federální zákon č. 121-FZ z 20. července 2012²⁹ o „zahraničních agentech“, který stejně jako v roce 2006 představoval změnu několika právních předpisů. Došlo ke změně trestního zákoníku, zákona o veřejných spolcích, o neziskových organizacích a o boji proti praní špinavých peněz a boji proti terorismu.

---

²⁶ Commission Recommendation of 20.12.2017 regarding the rule of law in Poland complementary to Commission Recommendations (EU) 2016/1374, (EU) 2017/146 and (EU) 2017/1520. Dostupné z: http://ec.europa.eu/newsroom/just/document.cfm?action=display&doc_id=49107

²⁷ OSCE/ODIHR Opinion on the Draft Act of Poland on the National Freedom Institute - Centre for the Development of Civil Society[online]. [cit. 2018-04-21]. Dostupné na <https://www.osce.org/odihr/336546?download=true>

²⁸ MACHALEK, Katherin. *Factsheet: Russia's NGO Laws*. Www.freedomhouse.org [online]. [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: https://freedomhouse.org/sites/default/files/Fact%20Sheet_0.pdf

²⁹ Zákon o změně některých legislativních aktů Ruské federace, regulujících činnost neziskových organizací, které vykonávají činnost zahraničního agenta. Dostupné z: <https://rg.ru/2012/07/23/nko-dok.html>

Zákon ukládá organizacím, které vyvíjejí politickou činnost a jsou financovány ze zahraničních zdrojů, povinnou registraci jako „zahraniční agenti“. Státní správa určuje, které organizace vyvíjejí politickou činnost. Zahraniční agenti mají následující povinnosti:

- zahraniční agenti musejí čtvrtletně sestavovat finanční zprávy o svých politických aktivitách, dvakrát za rok předkládat dokumenty o složení svých řídicích orgánů a činnostech a každoročně se podrobit státnímu auditu;
- i přes každoroční plánované audity zahraniční agenti podléhají neomezenému počtu neplánovaných auditů;
- účast na politických aktivitách musí být orgány státní správy povolena předem;
- pokud se organizace odmítne zaregistrovat jako zahraniční agent, je jí zakázáno účastnit se veřejných demonstrací, je jí omezen přístup k bankovním účtům a může jí být udělena pokuta až do výše 300 000 rublů (10 000 USD) nebo až dva roky ve vězení pro její zaměstnance;
- všechny zahraniční dary vyšší než 200 000 rublů (6 700 USD) jsou povinně monitorovány;
- zahraniční agenti musejí označit všechny materiály distribuované v médiích, včetně internetu, jako produkty zahraničních agentů;
- porušení zákona jsou v kompetenci federální agentury odpovědné za sledování praní špinavých peněz a financování terorismu.

Zakládání nelegitimních neziskových organizací (organizace, které ohrožují násilím nebo ohrožují zdraví občanů) je považováno za trestný čin, za který je možné uložit pokutu do výše 300 000 rublů (10 000 USD) a až 4 roky odnětí svobody. Nevládní organizace, které podněcují občany k páchání nezákonných činů nebo odmítání občanské povinnosti, jsou rovněž považovány za nelegitimní a jejich založení je trestáno uložením pokuty do výše 200 000 rublů (6 700 USD) nebo třemi roky odnětí svobody. Osoby, které byly zapojeny do činnosti nelegitimní nevládní organizace, mohou být pokutovány do výše 120 000 rublů (4 000 USD) a mohou být odsouzeny ke dvěma letům odnětí svobody nebo "nápravné práci".

Právní předpisy výslovně osvobozují některé subjekty od povinnosti registrovat se jako zahraniční agenti, jedná se o uznané náboženské skupiny, státní korporace a obchodní skupiny.³⁰

Dne 3. června 2015 nabyl účinnosti federální zákon č. 129-FZ o změně některých zákonů (zákon o nežádoucích činnostech zahraničních a mezinárodních nevládních organizací). Uvedený zákon změnil trestní zákoník, zákon o přestupcích a další. Podle nové právní úpravy může být činnost (činnosti) zahraniční nebo mezinárodní nevládní organizace na území Ruské federace uznána za nežádoucí, pokud tyto činnosti „ohrožují základy ústavního pořádku Ruské federace, obranné schopnosti země nebo bezpečnost státu“. Pravomoc uznat činnosti zahraniční nebo mezinárodní organizace za nežádoucí náleží generálnímu prokurátorovi Ruské federace nebo jeho zástupcům v koordinaci s Ministerstvem zahraničních věcí. Nežádoucí organizace jsou vedeny na seznamu, který vede a zveřejňuje Ministerstvo spravedlnosti. Na tyto organizace se pak vztahují přísná omezení (např. zákaz zakládat pobočky na území Ruské federace, zákaz distribuce informačních materiálů, zákaz implementovat projekty apod.).

V roce 2017 byl přijat zákon, který umožňuje označit za zahraničního agenta i média.³¹

---

³⁰ MACHALEK, Katherin. *Factsheet: Russia's NGO Laws*. Wwww.freedomhouse.org [online]. [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: https://freedomhouse.org/sites/default/files/Fact%20Sheet_0.pdf

Výbor OSN pro lidská práva přijal v roce 2015 Závěrečná doporučení k sedmé periodické zprávě Ruské federace o plnění Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.³² Výbor doporučil Ruské federaci zrušit nebo změnit právní úpravu, která ukládá povinnost neziskových subjektů označit se za zahraničního agenta, a vzít v úvahu stanovisko Benátské komise.

Benátská komise vydala k výše uvedeným zákonům několik stanovisek. V červnu 2014 vydala stanovisko č. 716-717/2013³³, ve kterém uvedla, že právní úprava je spojena s řadou závažných problémů. Komise vyzvala Rusko, aby přeformulovalo vágní termín „politických aktivit“ a opustilo termín „zahraniční agent“. Dále uvedla, že „navrácením se k rétorice používané v komunistickém období, tento termín stigmatizuje neziskové organizace, poškozují jejich pověst a vážně narušuje jejich činnost“. V červnu 2016 přijala Benátská komise další stanovisko č. 814/2015³⁴, ve kterém uvedla, že federální zákon č. 129-FZ zasahuje do několika lidských práv chráněných podle Evropské úmluvy, zejména svobody sdružování (článek 11), svobody shromažďování (článek 11), svobody projevu (článek 10), práva na účinný opravný prostředek (článek 13) a zásady *nulla poena sine lege* (článek 7).

Závěr

Počet evropských zemí, ve kterých je omezováno zahraniční financování neziskových organizací, se v posledních letech zvyšuje. Tato omezení se týkají ve většině případů zemí postkomunistického bloku, ze zemí západní Evropy došlo k omezení pouze v Irsku. Reakce mezinárodních institucí na omezování činnosti neziskového sektoru jsou konzistentní – jsou vyjadřovány obavy z porušování lidských práv a v případě Evropské unie také z omezování volného pohybu kapitálu. V případě Maďarska již také došlo v roce 2017 k zahájení řízení u Soudního dvora o nesplnění unijních povinností. V budoucnu je tedy možné očekávat, že dotčené subjekty se obrátí jednak na Evropský soud pro lidská práva, nebo, v případě členských zemí EU, na Soudní dvůr Evropské unie.

---

³¹ *Russia's Putin signs 'foreign agents' media law*. www.reuters.com [online]. 2017 [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-russia-usa-media-restrictions/russias-putin-signs-foreign-agents-media-law-idUSKBN1DPOI2>

³² OSN, Human Rights Committee, Concluding observations on the seventh periodic report of the Russian Federation, CCPR/C/RUS/CO/7 [online]. 28. dubna 2015 [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR/C/RUS/CO/7&Lang=En

³³ European Commission for Democracy through Law (VENICE COMMISSION), Opinion on Federal Law N. 121-FZ on Non-commercial organizations (“LAW ON FOREIGN AGENTS”), on Federal Laws N. 18-FZ and N. 147-FZ and on Federal Law N. 190-FZ On Making Amendments to the Criminal Code (“LAW ON TREASON”) of The Russian Federation. Dostupné z: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=cdl-ad\(2014\)025-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=cdl-ad(2014)025-e)

³⁴ European Commission for Democracy through Law (VENICE COMMISSION) Opinion on federal law no. 129-fz on amending certain legislative acts (Federal law on undesirable activities of foreign and international non-governmental organisations) adopted by the Venice Commission at its 107th Plenary Session (Venice, 10-11 June 2016). Dostupné z: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2016\)020-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2016)020-e)

Zdroje

Hartay, E. & Rosenzweigová, I. *The Regulatory Framework for Fundraising in Europe*. European Center for Not-for-Profit Law [online]. 2017 [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <http://ecnl.org/wp-content/uploads/2017/11/The-Regulatory-Framework-for-Fundraising-in-Europe-ECNL-research.pdf>

OLEINIKOVA, Olga. Foreign Funded NGOs in Russia, Belarus and Ukraine: Recent Restrictions and Implications. *Cosmopolitan Civil Societies: an Interdisciplinary Journal* [online]. 2017, 9(3) [cit. 2018-04-27]. DOI: <http://dx.doi.org/10.5130/ccs.v9i3.5637>. ISSN 1837-5391. Dostupné z: <http://epress.lib.uts.edu.au/journals/index.php/mcs/article/view/5637/6277>

OHCHR (2012) Report of the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association. United Nations General Assembly, Human Rights Council. A/HRC/20/27. Dostupné na http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session20/A-HRC-20-27_en.pdf

Recommendation CM/Rec(2007)14 of the Council of Europe Committee of Ministers to member states on the legal status of non-governmental organisations in Europe. Dostupné z: <https://www.osce.org/odihr/33742?download=true>

OSCE's Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) Guidelines on Freedom of Association. Dostupné z: <https://www.osce.org/odihr/132371?download=true>

Special Rapporteur on the situation of human rights in Belarus. *Situation of human rights in Belarus*, United Nations doc. A/69/307 z 12. srpna 2014 [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N14/502/90/PDF/N1450290.pdf?OpenElement>

Civic Freedom Monitor: Belarus. *The International Center for Not-for-Profit Law* [online]. 5. ledna 2018 [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://www.icnl.org/research/monitor/belarus.html>

Provisions of the Act applying to third parties. *Standards in Public Office Commission* [online]. [cit. 2018-04-18]. Dostupné z: <http://www.sipo.ie/en/Reports/General-Reports/Reports-on-Third-Parties/-Referendum-on-the-Treaty-of-Lisbon/Provisions-of-the-Act-applying-to-third-parties.html>

Challenges facing civil society organisations working on human rights in the EU [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017 [cit. 2018-04-18]. ISBN 978-92-9491-774-4. Dostupné z: <http://fra.europa.eu/en/publication/2018/challenges-facing-civil-society-orgs-human-rights-eu>

Transparency International and others: TIMELINE OF GOVERNMENTAL ATTACKS AGAINST HUNGARIAN NGO SPHERE [online]. Zář 2016 [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: https://tasz.hu/files/tasz/imce/timeline_of_gov_attacks_against_hu_ngos_22022017_1.pdf

United Nations Human Rights Office of the High Commissioner: *UN rights experts urge Hungary to withdraw Bill on foreign funding to NGOs* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=21617&LangID=E>

Council of Europe, European Commission for Democracy through Law (VENICE COMMISSION): *Opinion on the Draft Law on the Transparency of Organisations receiving Support from Abroad* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2017\)015-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2017)015-e)

European Commission – Press release: INFRINGEMENTS - Hungary: Commission launches infringement procedure for law on foreign-funded NGOs [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1982_en.htm

European Commission - Press release: European Commission steps up infringement against Hungary on NGO Law [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-3663_en.htm

European Commission - Press release: Infringements -European Commission refers Hungary to the Court of Justice for its NGO Law [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-5003_en.htm

Commission Recommendation of 20.12.2017 regarding the rule of law in Poland complementary to Commission Recommendations (EU) 2016/1374, (EU) 2017/146 and (EU) 2017/1520. Dostupné z: http://ec.europa.eu/newsroom/just/document.cfm?action=display&doc_id=49107

OSCE/ODIHR Opinion on the Draft Act of Poland on the National Freedom Institute - Centre for the Development of Civil Society[online]. [cit. 2018-04-21]. Dostupné na <https://www.osce.org/odihr/336546?download=true>

MACHALEK, Katherin. *Factsheet: Russia's NGO Laws*. Wwww.freedomhouse.org [online]. [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: https://freedomhouse.org/sites/default/files/Fact%20Sheet_0.pdf

Russia's Putin signs 'foreign agents' media law. Wwww.reuters.com [online]. 2017 [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-russia-usa-media-restrictions/russias-putin-signs-foreign-agents-media-law-idUSKBN1DP012>

OSN, Human Rights Committee, Concluding observations on the seventh periodic report of the Russian Federation, CCPR/C/RUS/CO/7 [online]. 28. dubna 2015 [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR/C/RUS/CO/7&Lang=En

European Commission for Democracy through Law (VENICE COMMISSION), Opinion on Federal Law N. 121-FZ on Non-commercial organizations (“LAW ON FOREIGN AGENTS”), on Federal Laws N. 18-FZ and N. 147-FZ and on Federal Law N. 190-FZ On Making Amendements to the Criminal Code (“LAW ON TREASON”) of The Russian Federation. Dostupné z: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=cdl-ad\(2014\)025-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=cdl-ad(2014)025-e)

European Commission for Democracy through Law (VENICE COMMISSION) Opinion on federal law no. 129-fz on amending certain legislative acts (Federal law on undesirable activities of foreign and international non-governmental organisations) adopted by the Venice Commission at its 107th Plenary Session (Venice, 10-11 June 2016). Dostupné z: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2016\)020-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2016)020-e)

Citované právní předpisy.